

Una dona amb molts braços

per Montserrat Bacardí

Potser caldrà esperar la publicació de l'obra completa d'Anna Murià per a adonar-se del gruix que ateny, i no solament, és obvi, quant a pàgines —uns quants milers—, sinó també quant a ambició i exigència. Ara ja fa gairebé un any en va sortir el primer volum, *Reflexions de la vellesa* («Biblioteca Anna Murià, obres completes», 10, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2003), el qual és previst que sigui el darrer de la col·lecció, el desè. Segons que s'anuncia, dins la sèrie apareixeran les novel·les (no la inicial, *Joana Mas*, del 1933, desestimada per la mateixa autora), les narracions, els llibres infantils, les obres consagrades a la figura d'Agustí Bartra i un recull de textos crítics. Jaume Aulet, Jaume Canyameres i Jordi F. Fernández coordinen el projecte, que compta amb el suport de l'Ajuntament de Terrassa.

Al volum que ja n'ha sortit, Fernández s'encarrega de presentar les *Reflexions* amb un estudi d'una cinquantena de pàgines en què situa la personalitat i la producció de Murià, sense eludir la profusió de dades, en els diversos contextos que li pertocquen, de manera que ens n'ofereix la primera —i indispensable— aproximació de conjunt.

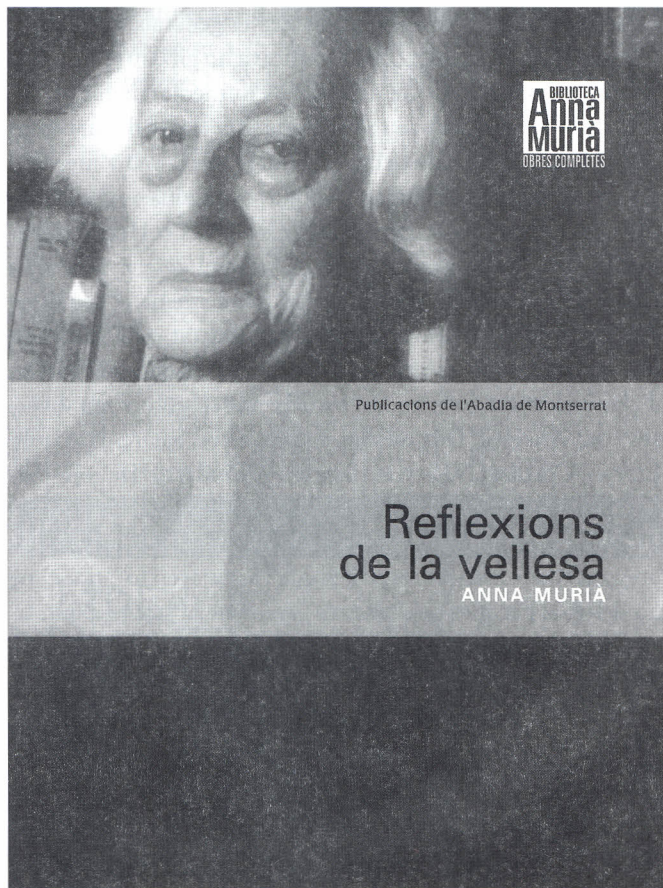
El llibre aplega dues menes de materials força diversos: d'una banda, un conjunt de meditacions escrites entre 1984 i 1992 i, de l'altra, els articles impresos als diaris «L'Actualitat» i «El 9 Nou» de Terrassa entre 1993 i 2001, sota els epígrafs «Reflexions de la vellesa» i «Vet aquí la bellesa de la vellesa», respectivament. Totes dues parts constitueixen una sorpresa considerable.

La primera es beneficia d'una continuïtat dilatada: s'estén des de l'any 1984 fins al 1992, just quan Anna Murià va iniciar la col·laboració fixa a la premsa de la ciutat que l'havia acollida el 1971, després de trenta anys d'exili. Amb la sotragada per la pèrdua del company encara fresca, en uns moments en què se sentia incapacitada per a bastir històries noves, i amb la lúcida convicció que ja no podia aportar res de veritablement primordial a la història de la literatura, aquestes meditacions li permetien de canalitzar la seva pulsio per l'escriptura: «No sé si és presumpció excessiva dir-me escriptora. Però sí, ho sóc, bona o dolenta, perquè tinc des de sempre necessitat d'escriure» (pàg. 189). Presa d'una autoexigència estricta, havia refusat emprendre cap obra de

ficció i, fins i tot, cap llibre de memòries, a despit de la insistència de familiars i amics, i si perseverava en les *Reflexions* era per això, perquè no podia estar-se de posar damunt el paper alguna cosa del que vivia, pensava o sentia, no pas perquè confiés gaire en la seva possible vàlua: «tot el que donen les meves meditacions és vell, vell, vell, sabut i més que sabut» (pàg. 120).

Partia de la idea una mica vaga de compondre alguns pensaments sobre la vellesa des de l'experiència pròpia, en un exercici d'equilibri costós que, en termes generals, aconseguia de mantenir. Un planteig que significava un gir cap enfora, cap al món exterior, respecte dels escrits immediatament precedents, els *Monòlegs de la soledat*, una espècie de dietari emocional redactat sota els efectes del dolor i de la ràbia més vius després de la mort de Bartra. La lluita sostinguda amb ella mateixa ara deixava pas a consideracions d'abast col·lectiu. A penes hi desenvolupava cap succés concret referit a la seva persona, al seu viure quotidià, sinó, bàsicament, el seguit de processos de la raó davant qualsevol nimietat o fet rellevant, de vegades a recer d'algun fet actual o de vegades, més sovint, d'alguna lectura (per les seves mans passen autors tan diversos com Aristòtil, Dostoievski, Mann, Eliot, Sartre, Foucault, Cioran, Cortázar, Vittorini, Bowles o Kundera). De tota manera, el jo de l'autora resulta omnipresent, ineludible en un llibre d'aquestes característiques. Sobretot, els dubtes, les preguntes sense gaires respostes que l'assetjaven tothora i que no defugia, per més que tan sols rarament hi trobés algun tipus de desllorigador o de consol, lluny com se situava de tesis, dogmes o asseveracions taxatives, en una controvèrsia inacabable amb ella mateixa: «Sempre trobar peròs, sempre discutir les meves pròpies afirmacions» (pàg. 70). Complerta la vuitantena, els interrogants envaien aquella dona que cinquanta anys enrere havia escrit amb aplom i decisió textos tan programàtics com *La revolució moral* (1934) o *El 6 d'octubre i el 19 de juliol* (1937).

S'hi mantenia, això sí, la reflexió «amb un mínim de preocupació» (pàg. 67), és a dir, de complicitat i d'indulgència. I, per damunt de tot, la lleialtat a uns quants principis infranquejables: en primer terme, la memòria d'Agustí Bartra. El rosec per si hi contribuïa prou, a enaltir el nom del marit, que li

Terrassa, desembre de 1981. A la Nit de Santa Llúcia, Anna Murià i Agustí Bartra parlen amb Roc Fuentes. (Foto: Barceló)

(Pàgina dreta) Terrassa, 1999. Una Anna Murià de noranta-cinc anys, encara activa amb les col·laboracions a la premsa. (Foto: Jordi Cañameras)

havia encomanat de vetllar per la seva obra, no desapareixia amb el pas dels anys. Tampoc no minvava la identificació amb la persona i l'obra i, sovint, descobria que «sento amb els sentiments d'Ell», no sempre de grat, atès que «A vegades m'adono que ni el meu criteri ni el meu tarannà no s'acorden amb el que sento» (pàg. 203). No obstant això, la seva fidelitat traspassava els límits de la raó: «La realitat és Ell. La realitat no és possible sense la seva Presència. Irreal és tot el que pretengui negar-la. Viure sense Ell és irreal. N'estic convençuda: Ell és, Ell viu» (pàg. 103). De manera que la mort, passades la punyida i la impotència inicials, era vista com un accident, «una fase de la vida, que no és anihilament, sinó transformació i dissolució viva» (pàg. 180) i, en conseqüència, era esperada amb conformitat i enteresa. Així, podia fruit dels petits plaers que li regalava la vida diàriament, obstinada com estava a no quedar-se enrere, fora del temps que encara era el seu, a no convertir-se en una romanalla del passat, un simple àlbum de records: «Oh, no, no vull perdre l'esperança i la fe en la vida!» (pàg. 95). I és que, com passa sovint en qualsevol etapa, el cap i el cos no caminaven ben bé plegats: «Ja sé que sóc vella, però no em sento vella» (pàg. 80).

El diàleg estret amb ella mateixa, sense concessions, la duia a fer alguna repassada —perspicax i severa, alhora— de la seva vida anterior: a pesar de les atzagaiades i dels contratemps, de les ambicions fallides, «el resultat final de tot plegat, errors i encerts, em sembla bo» (pàg. 183). Així mateix, acarava la resta dels seus dies amb la mateixa clarividència i el mateix ascetisme, sense dissimular-se la pretensió «que aquestes reflexions meves siguin aprofitades per algú després de la meua fi» (pàg. 93). Ara, per sort, ho són, ho poden ser.

La fi de *Reflexions de la vellesa* coincidia amb l'inici de la col·laboració d'Anna Murià, el gener de 1993, a la premsa terrassenca, de primer al diari «L'Actualitat», convertit, després, en «El 9 Nou». Hi va escriure trenta-set ressenyes de llibres, fins al febrer de 1996, i cent trenta-dos articles d'opinió, des de l'abril de 1995 fins a l'abril de 2001. A la ratlla dels noranta anys, la col·laboradora assídua de «La Dona Catalana», de «La Nau», de «La Rambla» o la directora del «Diari de Catalunya» dels darrers mesos de la guerra tornava a gaudir, per primera vegada després de 1939, d'una plataforma d'expressió estable, tornava a exercitar el periodisme, ara sense servituds de cap tipus, des d'una independència completa.

En les notes sobre novetats bibliogràfiques, amb les seves reserves característiques, va preocupar-se de remarcar que «El que jo faig realment és comentar el que la lectura suscita en mi» (pàg. 235), és a dir, segons la seva terminologia, crítica periodística, no pas assagística, per a la qual no es considerava prou preparada ni amb prou habilitats analítiques. En aquest sentit, sovint glossava títols d'autors que per una raó o una altra li interessava de seguir, sense encobrir l'amistat que la unia a molts, i, talment si hi mantingués una conversa, de vegades no s'estava d'observar com ella hauria resolt alguna qüestió

concreta, com en el cas de *La passió segons Renée Vivien* de Maria-Mercè Marçal, en què, després d'advertir que «conté la prosa més bella que he llegit mai en català», feia veure que «Hi ha un capítol que jo suprimiria perquè em sembla propi d'una novel·la mediocre» (pàg. 272). Es podia permetre ser sincera, servir-se del to abrandat que singularitza bona part de la seva obra, per bé que ara justificava amb convicció i agudeses les opinions. De fet, de tant en tant, resulta perceptible una pugna entre l'Anna Murià més asserenada i equànime dels darrers anys, que sostenia que «Cal dubtar, això ho veu una quan es fa vella, de les pròpies opinions, només de les opinions, que els sentiments són altra cosa, no depenen de la voluntat» (pàg. 326), i la més combativa i passional de la joventut, que, per exemple, encara considerava Josep Pla un «escriptor menor» (pàg. 224), sense a penes haver-lo llegit, com admetia a les *Reflexions*: «Sé que l'odio exclusivament perquè va ser un franquista, o sigui un traïdor a Catalunya, que va tenir la sort i la murrieria de, passats els anys, fer-se respectar, fins i tot admirar» (pàg. 180). En qualsevol cas, no s'enganyava ella mateixa i tampoc no falsejava els seus punts de vista davant els lectors.

En els articles d'opinió, amb més llibertat d'enfocaments, va poder lluir les seves aptituds —i experiència— com a periodista, com a repòrter de fets actuals amb una veu pròpia, que coneix l'ofici i els recursos perquè els textos siguin llegits amb avidesa: sap com plantejar-los, en quin moment els ha de resoldre, quan pot fer una marrada i, per damunt de tot, domina la voluntat del llegidor i el manté tothora al seu costat, sense poder-se'n desprendre. No debades estimava que «El periodisme és un gènere literari» (pàg. 390), com la narrativa o la poesia, i tenia per mestres, cadascun en el seu estil, Gaziol, Rovira i Virgili, Sagarra, Irene Polo, Calders, Francesc Candel, Teresa Pàmies, Joan F. Mira o Vázquez Montalbán.

Acostuma a desconcertar, en una persona que ja havia travessat la ratlla dels noranta, descobrir-hi parers propis, típicament, de la joventut, com vindicacions de la televisió com a font de coneixements, justificacions dels ocupes, condemnes als exèrcits, al pensament únic o a la il·legalització de les drogues. Les seves paraules sempre estan al costat dels que a penes poden fer-se sentir, dels que pateixen, a l'aguait de les injustícies i de la badoqueria, a punt de reconèixer les obres profitoses.

Ho dèiem al principi: probablement la publicació, l'una rere l'altra, de les obres gairebé completes d'Anna Murià ens descobrirà una escriptora polièdrica, fèrtil, capaç d'enfrontar-se a gèneres diversos amb eficàcia. Les *Reflexions de la vellesa* ens n'ofereixen una nova cara, gairebé inaudita en les nostres lletres. Potser, per això, difícil de preuar. En un dels soliloquis, en què provava d'encarrilar el futur, s'imaginava com una escultura i es veia així: «La meua vida-obra tindria forma de dona amb molts braços. No bella, però emocionant» (pàg. 84). La bellesa de les emocions, tothom ho ha experimentat, és trasbalsadora. Moltes pàgines d'aquest volum, també.

